

Elşən Mirişli

*Gəncə şəhəri,
tarixçi*

İslam dinindən əvvəl Şirvanda hökumət sürən birinci xanədana mənsub olan hökmdarlar tam atəşpərəst idilər. Ərəblər Azərbaycana gəldikdən sonra hər yerdə etdikləri kimi, burada da öz əmirlərinin nəzarəti altında Şirvan hökmdarlarını taxta oturdular. Lakin bu xanədana mənsub hökmdarların ölkəni necə idarə etdikləri məlum deyildir. Yalnız bu xanədanın banisi olan Surxabın Camaspın oğlu olduğu məlumdur. Ərəb idarəsinin süqutundan sonra vilayətlərdə olan əmirlər istiqlalını elan edib, dövlət idarə işlərini asanlıqla əllərinə aldılar. Şirvanda Yezid ibn Məzid ibn Şeybani istiqlalıyyət əldə etdi. Vəfatından sonra hökumət işləri onun övlad və nəvələrinə keçdi.

İkinci-Məzyədilər xanədanı

Bu ikinci ərəb xanədanına Məzyədilər deyildi. İbn Şeybani Şəcistanə vali təyin olunmuşdu. Sonra Əxlata əmir təyin olundu. Sonra geriye çağırıldı isə də, təkrar Azərbaycana vali təyin olundu.

İbn Şeybani vəfat etdikdən sonra Bərdə şəhərində dəfn olunmuşdu. Xidmətçiləri Şirvanda Məzyədilər deyilən ilk müsəlman xanədanını təşkil etdilər. Məzyədilər (861-1027) rabie ərəb tayfasının şeybani qoluna mənsub idilər. Yezid Şirvanşah Məzyədilər sülaləsinin banisi və xilafətin məşhur sərkərdələrindən biri idi.

Üçüncü-Kəsranilər xanədanı

Bu üçüncü xanədana Kəsranilər deyildi. Fəribərz adlı birisi tərəfindən təşkil edilmişdi. Hərçənd onun nəsli və mənsubiyyəti haqqında bir qeydə hələ təsadüf olunmamış isə də, əldə edilən bəzi sikkələrə görə bu xanədanın gələn hökmdarlar bunlardır:

1. Məlik Fəribərz.
2. Birinci Mənuçəhr ibn Fəribərz.
3. Əhsitan ibn Mənuçəhr.
4. İkinci Fəribərz ibn Firudun.

5. Fəroxzad ibn Mənuçəhr.
6. Kərsasi ibn Fəroxzad.
7. Üçüncü Fəribərz ibn Kərsasi.
8. Əhsitan ibn Fəribərz.
9. İkinci Fəroxzad ibn Əhsitan.
10. Keyqubad.
11. Kavus ibn Keyqubad.

başına Dərbəndi deyilən dördüncü bir xanədan 1382-ci ildə Kəsranilərin yerinə keçdi. Kəsranilər Şirvanda 1027-1382-ci illərdə hakimiyyət başında olmuşdular.

Dördüncü-Dərbəndilər xanədanı

Hakimiyyətsizliyə son ver-

mənsuqları Azərbaycan Türkləri idi. Şirvan hökmdarları aşağıdakılardır.

1. Şeyx İbrahim ibn Məhəmməd Dərbəndi.
2. Birinci Xəlilullah ibn İbrahim.
3. Həsən bəy Fərux Yasar.
4. Bəhram bəy ibn Fərrux

7. İkinci Şeyx İbrahim ibn Qazi bəy.
 8. İkinci Xəlilullah ibn İbrahim.
 9. Şahrux ibn Fərrəc Mirzə ibn İbrahim.
 10. Bürhanəli ibn İkinci Xəlilullah.
- Şirvan dövlətini idarə et-

Tariximizdə Şirvanşahlar dövləti

12. Huşang ibn Kavus.

Bu Kəsranilər xanədanına son verildikdən sonra bir çox illər davam edən hakimiyyətsizlik qurtarıqda Şirvanda iş

lib, əhali tərəfindən hökumət başına Şeyx İbrahim ibn Məhəmməd Dərbəndi seçildi və bu xanədana Dərbəndilər xanədanı deyildi. Xanədan

Yasar.

5. Qazi bəy ibn Fərrux Yasar.
6. Sultan Mahmud ibn Qazi bəy.

miş olan yerli hökmdar və xandanlar bunlardır. Bu hökmdarlar Azərbaycan hökuməti idarəsi altında rahat yaşayırdılar. Bürhanəli xan Şirvanşahlar ordusu ilə Ağqoyunlu xanları ilə birlikdə Anadoluda Sultan Səlim xanla birləşdi. Sultan Səlim xan ordusunu Şirvana göndərsə də, Bürhanəli xan uğur qazana bilmədiyindən Dağıstana qaçdı və orada vəfat elədi. Oğlu Əbubəkr Mirzə də Səfəvilər ilə çox uğraşdı. Sultan Səlim xan və Sultan Süleyman Qanuninin səfərlərində iştirak edərək özünə miras qalan Şirvanşahlar ərazisində qaldı, iki il sonra Şamaxıda vəfat elədi və Dərbəndilər xanədanı beləcə sona çatdı.

Nadir Şah Əfşarın 1747-ci ildə qətlindən sonra Azərbaycan xanlıqları parçalandı. Bu zaman Şirvan ölkəsində müxtəlif xanlıqlar təşkil olunmuşdu və xanlıqlar dövründə mövcud olanlar bunlardır:

1. Bakı xanlığı.
2. Quba xanlığı.
3. Dərbənd xanlığı.
4. Şəki xanlığı.
5. Car-Balakən xanlığı.
6. İlisu xanlığı.

Bu xanlıqların mərkəzi eyni adlı şəhərlər olub hüduqlarının dəyişmədiyi halda çar Rusiyası zamanı qəza mərkəzlərinə çevrildilər. Rusların Zaqafal dedikləri vilayət Qapıçay çayı ilə ikiye ayrılaraq birinə Car, digərinə İlisu deyildi. Yəni kimi, bu adlı iki xanlıq vaxtı ilə burada işləri idarə edərlerdi.

861-1538-ci illər arasında mövcud olmuş Şirvanşahlar dövləti dövlətçilik tariximizdə uzun ömürlü olması və dövlətçiliyimizin nə qədər uzaq keçmişlərə dayandığını göstərir.